

A legtöbbje már a mester, a beérkezett, lehiggadt művész alkotása.

Itt már a naturalizmus dominál. A természet a fontos s minden más csak kiegészítő, dekoráló elem.

A technikája is megváltozott. A nagy, széles ecsetkezelés átsimult lágyabb vonásává s a festék-tömegek nyugtalanító hatása helyett, ma finom, halk árnyalatokkal mondja el látásait.

Ez a Ferenczy mindenestre értékesebb a régi lázas ifjúnál, de valljuk be, az szimpatikusabb. Mert hiába, a fiatalság örökké kedves marad.

Érdekes és legfőbb erejét mutatja be az akrobatákat ábrázoló képében. Csupa mozgás s a mozgulatoknak valóban mesteri meglesése. De mint akt festő is első rangú. Az „Alvó nő” című képe tesz erről bizonyosságot.

Régi és közismert vásznát: „Józsefet eladták testvérei”-t örömmel láttuk viszont, valamint az egész kiállítás nivós voltáért hálás volt, a mestert melegen ünneplő publikum.

Hangay Sándor.

~~~~~

KINA MŰVÉSZETE AZ IPARMŰSZETI MUZEUMBAN.

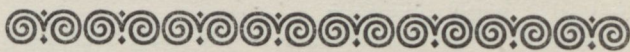
Elbarnult szövésű, lekopott festésű selyemképek függnek az Iparművészeti Múzeum nagy csarnokában, középfülfü vitrinákban bronz, cserép, üveg-edények, ruhák, ékszerek, szobrocskák állanak: a kínai művészet letűnő korszakának lerakódásai, melyek csak egy gyöngye reflex felvillanásában mutatják a fénykor, a tetőpont csillogását, amely már elmúlt a hagyomány új és új életrekelésében, idegen termékenyítő erő híján a magátisméltódás tepsedésében. De vannak ezek között a fakó selymek között olyanok is, amik nemcsak a volt fényt és ragyogást tükrözik vissza, hanem magukban rejtik azt a termékenyítő elemet, amely a japán művészet lekötött rugóit pattantotta fel s így, ezen keresztül erősen hatott a mi nyugati, modern művésztünkre is. Nagyszerű jelenség: egy roppant életerejű kultura művészetének elposványosodása, amely a sors véletlene vagy törvénye folytán szenvedte végig ezt a lassú kimulást, várva a mentő idegen impulzust, amely még széttörhetné a fojtó láncokat, ha jönne; de nem jött s egy más, rokon művészet, a japáni, szippantotta fel azt az életadó erőt, ami még benne volt. Ennek a jelenségnek megnyilatkozásaiként hatottak ránk e képek; nem egy ember, de nemzedékek megfigyeléseinek le-szűrődései; nemcsak a hajszálfinom részletekben, selymes apróságokban, hanem sokkal inkább és elsősorban az elhagyásaikban mutatkozik ez. A ritka figurális képek két szép példányát hozom itt fel: Tang-Yieng előkelő hölgvét és egy 1700 körülről származó hölgvet, aki „csészében harmatot hordoz, hogy virágait megnedvesítse” és amelynek

313

puha, halvány vonalait és színeit ugyanaz az enyhén szentimentális poézis vonja be, mint címének szövegét. Egy ülő férfit ábrázoló tus rajzot kell még felemlítenem, amely szinte tiltakozni látszik a dekadensség vádjá ellen vehemensen lendülő vonalaival, melyeket mintha a pillanat mámorában csaptak volna oda és hosszú és figyelmes nézés után tűnik csak ki, hogy itt minden vonás és minden pont a maga szigorúan megszabott, pontosan kitűzött, évszázadok alatt meghatározódott helyén van.

A képeken kívül egy csomó apróság van vitrinákban kiállítva; ruhák, himzések, öntött bronz-edények és gyönyörű pici közsörült üvegek. Aztán egész csomó csaff és hajdisz, bronzból, fából, kőből és egyik szekrényben három szobrocska többek között. Ha a kiállításból a legkarakterisztikusabb darabot kellene kiválogatni, habozás nélkül ezekre mutatnék s különösen az elefántcsontból faragottra: ilyen anyag és forma hűség, ilyen megőrzése a határoknak és egyszersmind az életnek ilyen belegyömmösölése a szűk határokba, mint ami ezen a kis görbe elefántcsont faragáson megnyilatkozik, csak egy magába zárt és magán fejlődött művészi kultura produktuma lehet, mint a kínai kultura, amely most, a mi napjainkban talán megkapja végre a várva várt idegenből jövő lökést, amelytől új termékeny életre kél.

Medgyes László.

SZÍNHÁZ.

TAVASZI ÜNNEP. Színmű 3 felvonásban, írta Biró Lajos. Először adták a Magyar Színházban, 1913. február 28-án.

Biró Lajos legújabb alkotása diadala annak a felfogásnak, amely azt mondja, hogy az író szuverén uralkodója elgondolásainak, alakjainak, azok mindennemű elképzelésében és beállításában. Éppen ezért, én, aki elismerem ennek a felfogásnak jogosultságát, nem kárhoztatom és nem ítélem el Biró Lajost azokért a hibákért, amelyeket talentumának elismerése mellett a kritika felró. Én azt hiszem, hogy az a szerelmi történet, amelyből Biró Lajos a Tavaszí ünnep-et megcsinálta, kicsiszolta, igen kicsiszolta, megtörtént, talán még ugyabban, még valószínűbben, mint ahogy megírta.

Az életben megtörténnek, történnek olyan események, amelyeket valóban nem hiszünk el, csak akkor, ha bebizonyítják előttünk, ha ezerféle világítással, a legcsekélyebb árnyalatok feltüntetésével jelentetik meg előttünk, ha szavahiheő tanuk bizonyítják nekünk, hogy igen: az eset tényleg nem történt.

314

Goethe mondása, hogy az író, a költő mindent megszépít, mindent megnemesít, amihez hozzá nyúl, hogy a nyers történetet kidolgozza, megformálja, hogy a rút történeteket felékesíti az ő lelkének szépségeivel, tehetségének erejével, Arany János „ars poetiká”-jának tanításai talán sohasem bizonyosodtak be valóságosabban, mint a mi korunkban, amikor felvonulnak előtünk novellában, regényben, költészetben, de különösen a színpadon az élet árnyoldalai, a proletár élet nyomorúságai, az előkelők kisebb-nagyobb bűnei, a gentlemanek eltitkolt botlásai, száz és százféle alakban, az élet elképzelhetetlen és előreláthatatlan formáiban. A silhuettek változtak, mert változnak a miliők, emberibb, hozzáférők és jobban érzékelhető történetek jutnak színpadra.

Biró Lajos különös szerencsés kézzel nyúl ilyen historiák után. Két eddigi drámai művében, a nagy sikereket elért Sárga liliomban és a Rablólovagban megmutatta, hogy milyen nagy érzéke van a tárgy megválasztásában és hogy milyen kiváló a technikában.

A Tavaszi ünnepnél csak bizonyos elmélkedés után állapíthatjuk meg ezt. Mert: aki úgy veszi a darabot, ahogy van, aki nem kutat, nem elemez, az Bíró erényeit ezúttal sem kicsinyítheti, aki azonban kritizál, az megtalálja olyan hibák egész sorozatát, amelyek mellé feltétlenül valami nagy, hogy úgy mondjam „hibapótló” tökéletességet kell állítani. Ezt Bíró Lajos megtette.

A tárgy, megválasztásában, — de csak azért mert olyan nagyon valószínűtlen, habár én elképzelem, hogy megtörténhetik, — nem a legszerencsésebb; de a felépítésben, a hatás fokozásában, elérésében, megtartásában, kibonyolításban, a színezésben, az erőben, amely körülfonja közeit — kiváló. Gyengeségeiben pedig nem lehet feltétlenül megállapodni. Ismételtem: az író szuverén úr alakjai felett és azoknak nem kell olyanoknak lenni, aminőknek képzeljük, annál is inkább, mert sokan azt hiszik, hogy ők olyanok, aminőknek magukat képzelik.

A darab meséje röviden ez; Egy tavaszi kerti ünnepen Rápol, aki mindenhez ért, de semmit sem csinál, bevallja Ágnesnek, hogy még mindig szereti, jobban mint mielőtt elváltak. Ez az elhatározása Lizi unszolására fogamzott meg benne. Lizi Zólyomi kapitányt, a kártyás, lump, eladósodott Zólyomi kapitányt szereti, azt, aki őt elcsábította, aztán elhagyta és a fertőbe taszította. De most, hogy Zólyomi, hogy adósságaitól, kisebb-nagyobb piszkos ügyeitől szabaduljon, Ágnest akarja feleségül venni, hogy annak hozományával segítsen magán, Lizi megindítja kétségbeesett harcát a tervezett házasság ellen. Sok-sok valószínűtlen — de megtörténhet — helyzet után a második felvonásban Ágnes, aki visszonszereti, nagyon szereti Rápolot, ennek lakására megy, hogy így még jobban biztosítsa egybekelésüket, oda jön Lizi is, aki fájdalmaiban

szokott Rápolhoz filozófus vigasztalásaért fordulni, de odajön Zólyomi is, hogy visszavigye Ágnest szülei házához és hogy megkérdezze Ágnestől; akar-e felesége lenni, mert ha nem 10 perc múlva agyonlövi magát. Ezek a jelenetek, Rápol és Zólyomi harca, Ágnes és Zólyomi vergődése, Rápol imponáló nyugalma, biztos fölénye, Zólyomi brutális, kínos lélekzsarolása pótolja a darab gyengeségeit. Ágnes marad, Zólyomi, miután elment 10 perc múlva — a közönség számolja a másodperceket — agyonlövi magát.

Ágnes rettenetesen küzd magával, fél a véres árnytól, de ime hajnalodik a borzalmas éjszaka után: a kifárt ablakon beeson a hajnali szél, a nap sugarai diadalmasan ömlenek be. Rápol átöleli Ágnest:

„Úgy-e már nem félsz,” kérdi.

„Nem félek,” feleli Ágnes.

A függöny legördül. A színészek közül, nehéz, sokszor passzió szerepében legjobb volt Törzs, Lizi szerepében a legnagyobb igyekezettel alakított kitűnően Acél Ilona, Ágnes szerepében Gombasszögi Frida eddigi sikereit szaporította, Zólyomi kapitány ellenszenves alakját átragyogta Csontos művésze. A rendezés a legjobb volt.

Dr. Sándor Sándor.

~~~~~

LAKÁJOK. Hajó Sándor darabja a Vígyszínházban. Először adták a Vígyszínházban 1913. márc. 1-én.

Nagyobb igényekkel az idén, sajnos, nem igen lehetett a Vígyszínház premiérjeire menni. Ha ezt az igazságot fel is kellett függeszteni a Bella előtt, Szomorv kedvéért és Hajó Sándor is talán megérdemelné, hogy kicsit följebb csigázott érdeklődéssel nézzünk a darabja elé, mégis a véletlen, vagy az idej bemutatók átlagosan nagyon könnyű fajsúlyja miatti óvatosság okozta, hogy szinte minden igény nélkül, csak egy kis jó mulatást kívánván és semmi mást, vártuk ma a függöny felgördülését. Ez pedig jó és hasznos dolog mind az íróra, mind a kritikusra nézve. Mert Hajó darabja kitűnően és mulattatóan tölti be egy igény nélküli est kereteit és a kritikuskra is könnyebb, ha minden magasabb „szempont” és ideális látószög mellőzésével, mint egy könnyű és kedves apróságot méltatja.

Az ötlete kétségkívül kitűnő: lakájokkal végjátsszatni három fölvonást, köztük egy hercegnővel, akiről azonban szintén azt hiszik, hogy komorna, hálás és kellemesen formálható anyag és ilyen alakban kapjuk is meg. Egy hercegi kastély lakáj serege, köztük a hercegnő, aki egy végrendeleti kikötés miatt egy ideig inkognitóban kénytelen maradni és élükön Jean, a daliás főkomornyik, egy ideges és precíz ember, aki soha sincsen tisztában önmagával, dacára ennek még sohasem öntötte

az italt a pohár mellé, óh nagyon finom ember. Lakáj. Ősi, szépen kitisztult, generációkon át kristályosodott lakájtípus, az ura iránti kutyahűségben, a pillanatok alatti meghunyászkodásokban, de a nagy felbuzgó, mindennel leszámolni akaró percekben is. Az édes pici hercegnő pedig a komornát játsza és — mit tudni miért, a rossz szerepért kárpótlásként, vagy csak a kaland kedvéért — keresi a maga kis játékát, talán csak unalom-üzőnek. És Jean az, aki lépre megy; de a játék heves mindkét részről: hol egyik, hol másik van fölül és a végén a nő sem tudja már, hogy hercegnőt vagy komornát játszon-e Jean előtt. Szegény daliás főkomornnyik van legkevésbé tisztában a helyzettel: mikor a komornát öleli, nem teszi meg, amit a hercegnővel szeretne; mikor a hercegnőnek felszolgál, nem tudja megfenni, amit a komorna szívesen megadott volna neki. Jean, szegény daliás főkomornnyik, hogy fölfödözte a hercegnő inkognitóját, azt hiszi, kezében tartja a herceget és indul, leszámolni vele; de késő, mert a kastélyt titokban eladták. Jean, szegény, daliás főkomornnyik, lefőzve, egy teljesületlen álom érzésével a szemében nyit ajtót a távozó hercegnőnek.

Ez a pici, de erős hercegnő a Varsányi Irén művészelében edződött színpadra, ami olyan, mint egy csodálatos szépen fazettált kristály; ahová fordítják, új és új színekben, nagyszerű sugarakban vetíti vissza a formákat és itt, ebben az idegenszerű kiejtésű, furcsa szerepben, a gyerek módjára kegyetlenül játszó, gyerek módjára gondatlan, raffinált gyerek asszony szerepében a Varsányi nagysága megint csak gyarapodott egy hatalmas fejjel. Tanay meghatóan groteszk főkomornnyik, egy libériába zárt vergődő lélek; Makay Margit bájosan ad egy kis komornát és nem szabad megfeledezni Hegedűsről, aki a szomszéd uraság matérialista sofförjének rövid szerepében fénypontja az előadásnak. A többiek mind, valamint a rendezés is jó volt.

Medgyes László.

~~~~~

CAESAR ÉS CLEOPATRA. (A Nemzeti Színház bemutatója.)

Shaw értéke ebben a darabban abban csúcsosodik, hogy nem fél az anakronizmustól és kedélyes, újraértékelő cinizmusával arra kényszerít bennünket, hogy benne a letűnt korok felújítóját lássuk. Hogy Shaw a múlt és a jelen történelmi felfogása közötti tért mulatságos operettjelenetekkel igyekszik kitölteni, ez nem csupa póz, hanem Shawnak önmagához legméltóbb theoriája.

Shaw szfinszeket, világitótornyokat ad, közben bemutatja Caesart, az öreg, kopaszságát titkoló gavallért, akiből minden nemes, római vonás hiányzik. Shaw Caesarja valóságos operett hős, aki

hiú és gyerekesen pozör, ellentétben a kommentárok Caesarjával, aki csupa egyszerűség és nyugalom. Az a páratlan következetesség, amellyel Shaw Caesar nagyságát minél erősebben próbálja a legfelsőségesebb önhittséggel és mélységes ravasszággal kidomborítani, eleinte bosszantóan hat reánk, később már csak az unalom marad meg belőle, mely legszembeötlőbb jele a színezés és az árnyékolás hazug voltának.

De ahogy Shaw Cleopatrá, ezt a drága öntudatlanul gondolkodó kis leányt ábrázolja, különösen a pusztai jelenetben a szfinksz előtt, ez úgy hat reánk, mint valami káprázatos tündérmese, egy kis, síró királynőről, aki annak panasolja el szomorú sorsát, aki tulajdonképpen annak okozója volt és ugyanannak megsemmisítője is akar lenni. Ahogy Caesar megáll a szfinksz előtt, zölden derengő holdfényes éjszakában és keresi a szavakat, a véletlen gesztusokat, úgy vágják el a multat az öntudatlanul kiejtett szavak és a mult minden szálát kitépik a történelmi életről és már itt tódulnak a kérdések, előtérbe jutnak a kételyek, hogy minden lehet és semmi sem valószínű. Tehát nincsenek hősök, csak szellemes, kedélyes háborúsdí zsenik és nincsenek kislányos, grációz királynők, hanem a szfinkszek kőkarmai között tulajdonképpen egy világot uralni akaró, forró vérű nőstény szunnyadoz.

Az egész darab egy übermensch-i póz, nem Nietzsche, hanem Shaw modorában. Ez a prokrusteszi kegyetlenség, amellyel sikerült Shawnak egy a mult józan hőse helyett, egy a mai élet ideáljának megfelelő tökéletes embert és kegyelemosztó Caesart ábrázolni, tulajdonképpen csak egyenes alapja a morálnak, amely morálnak legnagyobb ellensége az immoralis tendenciákra esküsző Shaw.

Kissé elkésve érkezett a Nemzeti Színházba a Shaw komédia. Későbbben írt darabjai már jórészt színre kerültek nálunk és a lomtárból, a könyvespolcra kivett történelem a színház előadásában, rendezésében nagyon is megviseltté vált. Csató Kálmán rendezése — minden gondosság ellenére is — erőltet volt. Az előadás sikertelenségét nagyrésztben Gál merevsége és Váradi Aranka küzdelme — e női karakter hű megrajzolásában — is elősegítették. Somlai és Pethes epizód szerepükben legkellemesebb impressziókat adtak.

K. E.

KÖZGAZDASÁG.

A TÖMEGSZTRÁJK ÉS A KÖZGAZDASÁGI HELYZET.

A szocialdemokrata párt az általános titkos választójog érdekében politikai tömegsztrájkot hirdet. A munkabeszüntetés, melyet máskor gazda-